

Nr 181.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tillsättande av viss ämneslärarbefattning vid institutet för blinda å Tomtebodas; given Stockholms slott den 14 mars 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över eklestastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sam. Clason.

Utdrag av protokollet över eklestastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Föredragande departementschefen, statsrådet Clason yttrar härefter:

I en till direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas ingiven skrift har rektorn vid institutet G. Ek, vilken är ordinarie ämneslärare därstädes, anfört huvudsakligen följande:

Nuvarande rektors förordnande omfattar en tid av fem år räknat från den 1 juli 1923. Till att uppehålla den härigenom lediga ämneslärarbefattningen antog direktionen den 28 maj 1923 till vikarierande ämneslärare för ett år folkskolläraren, examinerade blindläraren Edvin Karlsson. Att för någon

Tillsättande av viss ämneslärarbefattning vid institutet för blinda å Tomteboda.

längre tid framåt uppehålla ämneslärartjänsten genom vikarie torde möta nästan oöverkomliga svårigheter, såvida innehavaren ej blir i tillfälle att åtnjuta de förmåner, som äro förenade med ordinarie befattning. Vid landets blindundervisningsanstalter är antalet ämneslärartjänster endast tre — de vid blindinstitutet förefintliga — varför det vid en dylik anstalt är förenat med mycket större svårigheter att vid behov anskaffa kompetent vikarie än vid andra skolor med ett stort antal lärare. Det torde vara högst osannolikt, att någon lämplig person är villig att underkasta sig blindläraryt utbildning inför utsikten att ej erhålla de med en ordinarie anställning förenade förmånerna. Den nuvarande vikarien är sedan åtta år tillbaka ordinarie lärare vid folkskola, men har för innevarande läsår tjänstledighet från denna befattning. Någon fortsatt tjänstledighet i och för tjänstgöring vid blindinstitutet kan han, efter vad jag inhämtat, icke påräkna, varför han, om han till ett kommande läsår skulle antaga förnyat vikariat, måste avgå från sin ordinarie befattning. Detta torde han av lätt insedda skäl ej anse sig kunna, såvida han ej i förmåner blir jämställd med andra manliga blindlärare. Då personen i fråga visat sig mycket lämplig för kallet, vore det särdeles önskvärdt, att han måtte komma att uppehålla den lediga ämneslärarbefattningen.

De förmåner, vilka tillkomma ordinarie lärare men ej vikarierande lärare vid blindinstitutet, äro rätt till uppflyttning i högre lönegrad, rätt till tjänstårsberäkning för pension samt delägarskap i civilstatens änke- och pupillkassa.

Arvodet till vikarierande ämneslärare utgår enligt Kungl. Maj:ts kungörelse av den 19 juni 1919 med ett belopp, motsvarande den kontanta begynnelseavlönningen för ordinarie ämneslärare. Skillnaden i löneförmåner mellan ordinarie och vikarierande ämneslärare utgör alltså tre ålderstillägg å 400 kronor efter fem, tio och femton års väl vitsordad tjänstgöring. Härtill kommer ordinarie lärares rätt att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig tjänstgöring som ordinarie lärare vid folkskola. För att i löneförmåner bli jämställd med ordinarie ämneslärare behöver vikarien å den genom rektorsförordnandet lediga ämneslärarbefattningen erhålla rätt att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig ordinarie tjänstgöring vid folkskola samt tjänstgöring som vikarierande ämneslärare.

I egenskap av ordinarie folkskollärare är nuvarande vikarien delaktig i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. Avgår han från denna sin ordinarie befattning för att tjänstgöra vid blindskola, upphör han att vara pensionsberättigad i nämnda anstalt. Därför torde det vara nödvändigt, att han i likhet med ordinarie ämneslärare erhåller rätt till pension, därest han kvarstår till uppnådd pensionsålder, mot skyldighet att erlagga föreskriven pensionsavgift.

Beträffande vikaries delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa torde framställning härom till Kungl. Maj:t ej kunna göras. Delägarna själva besluta genom fullmäktige angående kassans förvaltning och om ändringar och tillägg i reglementet. Efter vad jag inhämtat, har en framställning till fullmäktige ingen utsikt att vinna bifall. Liknande framställningar hava förut avslagits. Däremot synes mig utsikt finnas för vikarie att med sin befattning förena rätt till familjepension från ovan nämnda statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. Statens folkskolinspektörer, av vilka de flesta före sin statstjänst varit folkskollärare, äro tillförsäkrade tjänstepension i likhet med andra innehavare av tjänst med lön å stat, men beträffande rätt till familjepension kvarstå de i ovan nämnda anstalt. Samma

rätt till endast familjepension från denna anstalt tillkommer vissa ledamöter av skolöverstyrelsen och landets dövstumlärare.

Under återopande av det sålunda anförda har Ek hemställt, att direktionen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag till 1924 års riksdag, att lärare, som uppehåller den genom rektorsförordnandet lediga ämneslärarbefattningen vid blindinstitutet, måtte berättigas *dels* att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig ordinarie väl vitsordad tjänstgöring vid folkskola och tjänstgöring som vikarierande ämneslärare vid institutet, *dels* att, därest han kvarstår till uppnådd pensionsålder, bekomma pension mot skyldighet att erlagga de för den ordinarie befattningen, som av vikarien uppehålls, föreskrivna pensionsavgifter, *dels ock* att beträffande familjepension mot föreskriven avgift vara delaktig i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.

I anslutning till berörda framställning har direktionen för institutet i skrivelse den 22 september 1923 hemställt om proposition till 1924 års riksdag därom, att lärare, som uppehåller den på grund av ordinarie innehavarens förordnande såsom rektor vid blindläroanstalten lediga ämneslärarbefattningen därstädes, måtte, ehuru vikarie, erhålla sådana löneförhöjningar, att de till fullo motsvara dem, som han skulle åtnjutit, därest han varit ordinarie innehavare av befattningen samt dessutom komma i åtnjutande av de förhöjningar med avseende å tjänstårsberäkning och rätt till pension, vilka av Ek angivits.

Över direktionens framställning har utlåtande den 13 november 1923 avgivits av skolöverstyrelsen, som inhämtat yttrande i ämnet av inspektören för blindundervisningen.

Skolöverstyrelsen har anført bland annat följande:

Givetvis skulle, därest direktionens hemställan bifölles, god utsikt förefinnas att för tjänstens uppehållande förvärva och bibehålla fullt kompetent lärarkraft. I vissa avseenden analoga fall torde också kunna anföras till stöd för en anordning av här angivet slag.

Vid övervägande av föreliggande spörsmål har emellertid överstyrelsen kommit till den uppfattningen, att det vore enklast och ur alla synpunkter lämpligast, att den efter Ek lediga ämneslärartjänsten besattes med ordinarie innehavare, i likhet med vad som plägar ske med sådana tjänster vid de allmänna läroverken och vid folkskoleseminarierna, vilka blivit utan ordinarie innehavare med anledning av tjänstinnehavarens förordnande till rektor, och varom stadgas i § 176 av läroverksstadgan och i § 134 av seminariestadgan. Här åsyftade förfaringssätt har genom Kungl. Maj:ts beslut respektive den 2 mars och den 20 juli 1923 även tillämpats vid besättandet av två övningskollärartjänster vid folkskoleseminarierna i Luleå och i Uppsala, sedan de ordinarie innehavarna, Tenerz och Ramsjö, erhållit förordnande som rektorer vid statens småskoleseminarier i Haparanda och Hagsätra. I detta sammanhang vill överstyrelsen slutligen erinra därom, att enligt de för ordinarie befattningshavare vid de allmänna läroverken gällande villkor och bestämmelser i fråga om ändrad tjänstgöringsskyldighet, förflyttning till annan tjänst, förening av tjänster m. m. (svensk författningssamling 1918 nr 660)

befattningshavare skall vara pliktig att, då Kungl. Maj:t med hänsyn till undervisningsväsendets behov prövar sådant nödigt, låta sig förflyttas från allmänt läroverk till annan befattning inom undervisningsväsendet, samt att motsvarande bestämmelser gälla för ordinarie befattningshavare vid folkskoleseminarierna (svensk författningssamling 1918 nr 662).

Det torde icke möta några avsevärda svårigheter att, för den händelse den nuvarande rektorn vid blindinstitutet komme att återgå till sin ämneslärartjänst, bereda en på nämnda tjänst antagen ordinarie befattningshavare annan motsvarande befattning inom blindundervisningen eller inom undervisningsväsendet i övrigt. Som villkor för att kunna antagas till ämneslärare vid blindinstitutet fordras nämligen bland annat att hava undergått fullständig avgångsexamen vid något statens seminarium för bildande av lärare eller lärarinnor. Skulle vid en eventuell förestående förflyttning ingen ämneslärartjänst inom blindundervisningen finnas ledig, torde alltså befattningshavaren kunna förflyttas till övningsskollärartjänst vid något folkskoleseminarium eller till annan för honom lämplig lärartjänst vid någon statens läroanstalt.

Överstyrelsen hemställer, att ifrågavarande ämneslärartjänst vid institutet för blindas å Tomtebodas må i vanlig ordning tillsättas, under iakttagande att den, som utnämnes till tjänsten, skall, därest Ek återtager utövningen av densamma, vara skyldig att med bibehållande av de avlöningsförmåner han innehar träda i tjänstgöring vid den läroanstalt, Kungl. Maj:t med avseende å förekommande omständigheter finner skäligt bestämma, varom förbehåll skall intagas i den fullmakt, som utfärdas för den utnämnde.

Slutligen har *statskontoret* den 7 december 1923 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört följande:

Det av direktionen över blindinstitutet föreslagna sättet för ordnande av frågan om avlöning m. m. åt vikarien för den såsom rektor förordnade ämnesläraren vid institutet synes statskontoret knappast kunna tillstyrkas, särskilt med avseende å därmed förenade olägenheter vid pensionsfrågans lösning. Däremot torde den av skolöverstyrelsen ifrågasatta anordningen få anses giva en tillfredsställande lösning åt förevarande spörsmål. Mot sagda förslag skulle visserligen kunna erinras, att, då antalet av de tjänster, till vilka en ämneslärare vid blindinstitutet med föreskriven kompetens kunde överflyttas, vore avsevärt mindre än antalet befattningar, till vilka en ämneslärare vid allmänt läroverk kunde överföras, svårigheter skulle kunna uppstå med avseende å placering till tjänstgöring, avlöning m. m. i sammanhang med ett rektorsombyte; men den förefintliga möjligheten till förflyttning torde dock få anses vara tillräckligt stor för att annan tjänstgöring med bibehållen avlöning skulle kunna beredas ämneslärare vid blindinstitutet vid de helt visst sällsynta tillfällen, då t. f. rektor vid institutet återginge till ämneslärartjänst därstädes. Före utfärdandet av föreskrifter i ämnet synes emellertid frågan böra underställas riksdagens prövning.

Departementschefen.

Vad i ärendet blivit anfört synes mig till fullo ådagalägga nödvändigheten av att avlöningsförhållandena för här ifrågavarande vikarie snarast möjligt bliva ordnade på ett tillfredsställande sätt. På grund av det relativt ringa antalet utbildade blindlärare i vårt land och de mycket begrän-

sade befordringsmöjligheterna för dessa lärare kan man i annat fall löpa risken att fullgod vikarie på platsen i längden icke står att erhålla.

För frågans lösning synas företrädesvis två vägar kunna väljas, dels den av rektor Ek och institutets direktion föreslagna, dels ock den av skolöverstyrelsen och statskontoret förordade. Det synes mig, som om den sistnämnda vägen givet vore att föredraga, dels emedan lösningen av den viktiga pensionsfrågan därigenom väsentligt underlättas, dels ock emedan ett liknande förfaringssätt vunnit tillämpning i fråga om de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna, varom ju även skolöverstyrelsen erinrat i sitt ovan återgivna utlåtande. Givet är, att även vid en dylik lösning av frågan olägenheter kunna uppstå. Dock torde dessa, såsom av statskontoret framhållits, endast i sällsynta undagsfall komma att göra sig påmint.

Vidkommande skyldigheten för den ämneslärare, som utnämnes till innehavare av Eks ämneslärarbefattning, att underkasta sig transport till annan tjänst, vill jag erinra därom, att sådan skyldighet i viss omfattning redan existerar för samtliga ordinarie blindlärare, i det att enligt stadgande i kungörelsen den 19 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de för ordinarie befattningshavare vid statens blindundervisningsanstalter fastställda avlöningsförmånerna m. m. dylik befattningshavare skall, med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning han innehar, vara pliktig att vid en möjligen inträdande förändrad organisation av abnormundervisningsväsendet ävensom eljest, då Kungl. Maj:t med hänsyn till nämnda undervisningsväsendes behov, efter vederbörandes hörande, prövar sådant nödigt, låta sig förflyttas till annan befattning inom abnormundervisningsväsendet.

I likhet med vad som är fallet vid de av skolöverstyrelsen omnämnda läroanstalterna torde rätten för blindinstitutets direktion att vid ledighet av här ifrågasvarande art besätta ämneslärarplats med ordinarie innehavare böra göras generell och alltså icke avse endast den nu förhandenvarande ledigheten.

Slutligen torde frågan — vilket även av statskontoret framhållits — böra underställas riksdagens prövning, då det ifrågasatta förfaringssättet kommer att för statsverket medföra ökade utgifter i form av ålderstillägg och pension åt en ny ordinarie befattningshavare.

I anslutning till vad ovan anförts får jag därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att, då ordinarie ämneslärare vid institutet för blindade å Tomtebodas av Kungl. Maj:t förordnas till rektor vid institutet, den av rektor innehavda ämneslärarbefattningen må i vanlig ordning återbesättas med ordinarie innehavare, dock med skyldighet för denne att, därest rektor återtager utövningen av sin ämneslärartjänst, med bibehållande av innehavande avlöningsförmåner träda i tjänstgöring vid den läroanstalt, Kungl. Maj:t med avseende å

förekommande omständigheter finner skäligt bestämma, varom förbehåll skall göras vid utnämningen till ämneslärare.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hemming Gadd.